

SİYASAL BİLİM ve HUKUK

İNGİLİZ İŞÇİ PARTİSİNİN GELİŞMESİ

Prof. Bahri SAVCI

İşçi Partisi, sosyalist bir parti olmadan önce bir Britanik partidir. Bu parti, muhafazacılığın, başkasının özgürlüğüne eşit olmaktan başka bir şey olmadığı bir toplumdan almaktadır köklerini.

Partiyi kuranlar Marx'ı okumuşlardır. Fakat sınıf savaşı ile proleter diktatoryasını istemezler. Çünkü, ancak, mutlak bir hoşgörü isteyen bir toplumdadırlar.

Sonra, işçilere parlamentoda bir temsil payı sağlayan sendikalar ve entellektüeller, bu yüzyılın başında;

- a) Revolüyoner değildiler.
- b) İdealist idiler,
- c) Amma doktriner değildiler.

Bu nedenle, sosyalist adını bile almadılar. 1945 deki hedefleri bile; «sosyalizmi birleştirmek» den başka bir şey idi. Ne kapitalizme, kapitalist sisteme, ne monarşiye, ne de kiliseye bir itirazları yoktu. Ancak Etat - Providence ileri sürüyorlardı, ki, bu da, bir liberalden gelen bir fikir idi. Mister Wilson da, «modern sosyalizm, bilim ve teknik revolüsyonunun sinonimidir» diyordu. Fakat ülkenin ekonomik ve akçalı durumu abartmalara elvermiyordu. İşçiler (yani parti mensupları) bir bolluk toplumunun tadını bilen bir ülkeye, kemer sıkma tedbirleri zorladılar, devalüasyon getirdiler. Yarın için bir «ekonomik mucizeler vaadi içinde İngiltere'ye bir amaç gösteriliyordu: «Üreme dengesinin tekrar kurulması»...

[Dergimizin geçen Cilt XXV Mart 1970 No 1'inde Prof. VEDEL'in adı, kapakta ve 95 inci sayfada, yanlış olarak Walire şeklinde çıkmıştır. Bunu VEDEL olarak doğrultur ve özür dileriz.]

Sanayi devrimi, bir sosyalist parti kuruluşunu, kıta Avrupa'dan biraz daha geç olarak tanımış bulunan bir ülkede, seçim zeminini bulmuştur. J. S. Mille'in ve «Chartiste»'lerin faaliyetinin etkisi -ki bu faaliyet, Napol Savaşlarından sonra, işçilerin siyasal eşitliği ve haysiyet değer bir hayata kavuşması fikrini savunuyordu- bu zemini hazırlamıştır. Fakat 1867 lerden önce değildir ilk amele adaylarının Avam Kamara'sına girişi : Bu Mr. G. S. Holyake'dır.

1872 de : 12 kişiden, ancak 2 si girmiştir. Parlamento'ya,

1886 da : Sendikalar Kongresi bir seçim Committee kurmağa razı oldu. Fabian Society'nin derin ve sürekli etkisinde bu tarihlerde başlar. (Bu ad, Romalı General Fabius Canetaton'dan gelir. Bu general «uzun ümitleri ve geniş düşünceler» i sembolize eder). 1884 de kurulan bu kurum : «toplumu en üstün moral olanaklara göre yeniden kurma» yı öngörüyordu.

1900 da : 27 Şubat 1900 da sendikaların ve sosyalist derneklerin bir konferansı oldu Londra'da : Tamamiyle işçilerden bir siyasal parti kurmağa karar verildi. Parti 1906 ya kadar Labor Representative Comitte adını aldı.

1906 seçimlerinde 50 adaydan 29 u kazandı. Bunların içinde : Keir Hardie : Sendikalist Şef; John Ramsay Macdonald, Arthur Honderson, : R. Clynes, Philip Snowden vardı.

1910 seçimlerinde : 40 mebus Ocakta, 42 mebus Aralıkta...

1914 de : İşçi Partisi savaşa karşı inançtadır. Savaş ilânına karşı gelmişlerdir. Fakat koalisyona da girmişlerdir.

1915 Mayıs : Asquih'in kabinesinde yer almışlardır.

1916 L. : George kabinesinde koalisyona katılmışlardır. Bu evrede, devletin; sanayi- hububat fiyatları üzerinde etkili bir kontrolü vadini isteyip ileri sürmüşlerdir. Bir İş Bakanlığı istemişlerdir.

1918 Hâki Renk seçimlerinde : Millî Liberaller + Millî işçiler 530 sandalye kazanmışlardır. Oysaki bağımsız işçiler ancak 60 temsilcilik elde etmişlerdir. Liberallerde Asquith ve Lyod George gruplarına bölünmüşler ve Labor Party, muhalefeti temsil etmekte zayıftır henüz. Fakat sendikalıların desteği de artmaktadır.

1922 de : Komünist partisinin de kurulmasına rağmen 142
1923 de ise 194 sandalye kazanmışlardır.

1924 de George V, Hükûmeti, sosyalist Macdonald'ın başkanlığında bir Liberal-İşçi koalisyonuna tevdi etmiştir. Bu hükümet, dünyada merakla izlenmiştir. Ama, pek başarılı olmamıştır. Macdonald, Sovyetleri tanıdıktan sonra, parlömanın feshini bildirdi ve muhafazakâr Stanley Baldwin, kolayca iktidara geldi.

1929 seçimlerinde 296 muhafazakâra karşı Macdonald 289 işçi ve 59 Liberal sandalye kazandı. Ama, Wall Street bunalımı, Büyük Britanyayı çok etkilemiştir : İşsizlik + Dış ticaret dengesizliği + altın stoku azalması işçilerin umutlarını yıkmıştır.

1931 seçimi İngiliz lirasını kurtarmak ümidiyle yapıldı. Kamuyu gayrimemnundur : 49 işçiye karşı, 417 Muhafazakâr gelmiştir Parlamenteoya..

İşçi liderleri, orta sınıfların, komünizm korkusundan Muhafazakârlara kaymasından korkuyorlar. Onun için faşizm karşısında ileri fikirler ileri süremiyorlar.

1935 : İşçilere yeni bir mağlubiyet oldu. 387 Muhafazakâra karşı 154 sandalye aldılar.

10 Mayıs 1940 : Churchil, Chamberlain'in yerini alınca işçilere de hükümette yer verdi.

1944 de, daha Almanya üzerindeki zaferden bile önce, işçilerin savaş kabinesini terkedip etmiyeceği sorulmaktadır. Clemend Atlee, ılımlı nutuklar söylerken Churchil, uluslaştırma projelerine karşı şiddetle harekete geçmiştir. Sol entelijensiyanın ocak başı gevezeliklerine saldırmıştır. Buna karşı işçiler de :

- i — Eğitim eşitliği;
- ii — Mülkiyete sahip olma olanağında eşitlik;
- iii — Servetlerin paylaşılması olanağında eşitlik ileri sürmüşlerdir.

21 Mayıs 1945 de Almanya'nın tesliminden 15 gün önce yapılan Blackpool Kongresinde 5 yıldır Muhafazakârlarla sürdürülen mütareke bozulmuştur; Almanya ile savaşın kesilmesinden 15 gün sonra Churchil istifasını vermiştir. Kırıl, ondan geçici hükümeti kurmasını istemiştir ve kampanya başlamıştır.

26 Temmuz 1945 seçimleri sonucu : İşçiler ezici bir çoğunluk almışlardır. Parlamenteoda 390 sandalye kazanmışlardır. (1935 de-

ki 154 e karşı) Muhafazakârlar 195 temsilcide kalmışlardır (1935 deki 387 ye karşı) George VI. hükümeti kurmağa İşçileri davet etti ve 3 Ağustos 1945 de C. Atlee hükümeti : 6 yıl için iktidara gelmiştir. Bu 3 Ağustos 1945 zaferi, orta sınıfların bilhassa liberal meslek sahiplerinin desteği ile olmuştur. Bu seçimlerde, sendikaların desteğine mazhar adaylar daha az seçilmişlerdir.

1945-1951 arası reformları yapılmıştır. Şöyle ki :

i — 1946 : İngiltere Bankasının millileştirilmesi Kömürün millileştirilmesi;

ii — 1947 : Ulaştırmanın millileştirilmesi.

iii — 1948 : Gazın + Elektriğin millileştirilmesi + Sosyal güvenlik.

iv — 1949 : siderurgie'nin millileştirilmesi. Fakat, emlâk endüstrisini millileştiren kanunun dışında, İşçi Hükümeti tarafından Bevan'ın zoru ile Sir William Beveridge'in hazırladığı bir yaygın sosyal güvenlik sistemi kuruldu. 1948 den beri, tüm İngiliz vatandaşları, «beşikten mezara kadar» himaye altına alınmıştır.

v — Diğer işler : İşçi Hükümeti bu süre içinde Atlantik pak-tına girmiş, Hindistan ve Pakistan'ın bağımsızlığını, keza Birmanya'nın ve Seylan'ın bağımsızlığını da vermiştir.

Böylece, İşçi Hükümeti, seçim vaadlerini yerine getirdi. Fakat ciddi bir akçalı gayret de gösterilmiş oldu. 1947 de Sir Stafford Cripps bir imsâk programı uyguladı. Sendikalar, bu programı, «zenginlerin ödediği» ölçüde kabul ettiler.

Bu devrede, parti, iç işlerde oldukça birlik gösterdi. Dış politikada ve savunma işlerinde bir ayırım gözüktü : Bir yanda, entegral barışçılar vardır. Bunlar, Birleşik Devletlerle sıkı bir kooperasyon, Rusyaya karşı da aşırı bir sertlik isteyerek Ernest Bevan'ın politikasına karşıdırlar.

Öte yanda da : kripto komünistler vardır. Bunlar, Sovyetlerle yakınlaşma isterler.

Bunların dışında da solu tutan bir çok parlömanter Britanyanın liderlik yapacağı bir «üçüncü kuvvet» kurulması savaşı yaparlar. Nihayet Bevin duruma egemen oldu. Aynı zamanda partiden kripto komünistleri de attı.

1951 de işçiler yenildi. Bunun nedeni orta sınıfların, imsâk politikası, yiyeceklerin karneye bağlanması ve bir sürü sınırlama-

lardan memnuniyetsizliğidir. Hastalık ve yaşlılık, Cripps ve Bevin gibi eski liderleri bertaraf etti. Bevan tarafından yönetilen sol, temelde mesafe kazanıyor : Önemli Ulaştırma Sendikasının başındaki bir sol militan, Cousins Deakin'in yerine geldi. Kore Savaşı enflasyon getirdi, fiyatlar yükseldi. Maliyeye, Cripps'in yerine Hugh Gaitskel geldi ve sosyal güvenlik masraflarından azaltma yaptı. Bevan'ın ve Wilson'un Hükümetten istifalarını tahrik etti.

1952 Mart : İhtilâf iyice ortaya çıktı : 75 Milletvekili, savunma politikası üzerindeki bir parti disiplini kararını firenledi. Bu tarihten itibaren, artık Bevan'cı sol ile partinin Meclis grubunun çoğunluğu arasında bir savaş başladı. Fakat bu savaş, partinin bütün enerjisini de tüketmiştir.

Sol grubun elinde büyük haftalık yayın organları vardır : Tribune ve New Statesman. Bu organlarda solun Michael Koot, Driberg, Crossman gibi liderleri faaliyet göstermektedirler. Fakat bilhassa Bevan, sonsuz enerjisi, konuşma gücü ile başta gelen faktörüdür sol kanadın.

1953 Konferansı : Bevan, 1953 Konferansında «Gölge Kabine» ye seçilmişti. Fakat ertesi yıl, partinin Parlamento grubu 104 oya karşı 113 oy ile Almanyanın silahlanmasını kabul edince, istifa etmiştir —Artık, onun yerine Harold Wilson gelecektir. Wilson daha eskidenberi sola yaklaşmakta idi—

Bevan, parti içindeki bağımsızlık politikasında daha da ileri gidecektir.

1955 de : Bevan ve taraflılarından 60 kişi, H Bombasının yapılması ve kullanılması konusunda partinin resmi kararına çekimser kalmışlardır. Bu arada Bevan, Mister Atlee ile ilişkilerini kestiği ve onu Avam Kamarasında açıkça eleştirdiği için, partinin Meclis Grubundan çıkarılmıştır.

Mayıs 1955 seçimi : Bütün bu hareketlenmeler, Mayıs 1955 seçimindeki yenilgiyi kolaylaştırmıştır. Fakat bu yenilgi, aynı zamanda, Mr. Atlee ile etrafındaki yaşlı kuşağın temizlenmesine de yaramıştır. Mr. Atlee'nin yerine, normal olarak, yardımcısı Morrison'un gelmesi gerekirdi. Fakat, sendikalar, onun yerine, daha genç birisini tuttular : Gaitskell.

Bu arada, Muhafazakâr Hükümet Süveys'de bir maceraya girmiştir. Bu Süveys işi, İşçi Partisi içindeki grupları birbirine yaklaştırmıştır. Gaitskell, gölge kabinede Dışişlerini Bevan'a bırakmış-

tır. Sonra da onu partinin başkan vekili yapmıştır. Bevan'ın kendisi de H bombası konusunda çoğunluğa katılmıştır. Onun ve Wilson'un gölge kabinede yer almaları, sol kanadı lidersiz bırakmıştır. Ama, kanatlar arasında bir birlik de olmuştur.

1959 seçimi : Fakat bu birliğe rağmen, Muhafazakârlar, 1959 seçimlerinde büyük başarı göstermişlerdir.

1951 ve 1955 seçimlerinden sonra gelen bu üçüncü yenilgi üzerine, Gaitskell, tüketici toplumu tarafından yutulmuş seçmenler büyük kitlesine erişmek gereksinmesini duymuştur. Partinin rolünü ve amaçlarını yeniden gözden geçirmeğe kalkmıştır.

Fakat, parti içinde muhalefete uğramıştır. Sendikaların destekledikleri tek taraflı silâhsızlanma taraflıları ona muhalefete geçmişlerdir.

1960 Kongresi : Gaitskell, 1960 kongresinde tek başına kalmıştır. Bevan da onu tutmamıştır, bu yüzden yenilmiştir. Fakat Gaitskell, meşhur bir demecinde «dövüşeceğini ve dövüşmeğe de devam edeceğini» bildirmiştir.

1961 Kongresi : Büyük bir demeç ve söylev kampanyasına ve yaygın bir kulis faaliyetine girişmiştir. Bu yüzden 1961 kongresinde, bir evvelki kongre kararlarını kaldırtmıştır.

Fakat parti, ciddi olarak ikiye ayrık kalmıştır. Liderinin durumu sarsılı olmakla devamdadır. Bu yüzden, gözlemciler, iktidara gelmeğe ehliyetli, mütecanis bir muhalefet partisi yokluğu görmektedirler ve bu yokluk dolayısıyla, Britanya siyasal sisteminin geleceği üzerinde umutsuzluk belirtmektedirler.

Fakat, bu kez de, iktidardaki muhafazakârlar bir iktidar yıpranmasına uğramışlardır. Muhafazakârların pek ciddi uyguladıkları deflasyon politikası, ücretlerin bloke edilmesi politikası, kamu oyunun büyük bir bölümünün işçi partisine kaymasına yol açmıştır.

1962 lerden itibaren yapılan bütün sondajlar ve ara seçimleri, muhafazakârların, işçiler ve liberaller yararına yuvarlanmağa başladığını göstermektedir. Bu arada, şanslarını gölgelemek için, işçiler de Avrup topluluğuna girme konusunda yaptıkları saldırıları kesmişlerdir.

1962 Kongresi : Fakat Mr. Gaitskell, 1962 kongresinde, dostlarını şaşırtan bir jestle, partinin sol kanadına yanaşmıştır. Bunu da Birleşik Pazara karşı olduğunu söyleyerek yapmıştır. Ona gö-

re Birleşik Pazar, «Bin yıllık İngiliz tarihinin sonu» olacaktır. (Bu Avrupa davasına bir süre sonra, gereklerin baskısı ile dönülecektir).

1963 Ocak : 1963 Ocağında, İngilterenin isteğini, De Gulle veto etti. Bu, Muhafazakârlar için bir yenilgi olmuştur. Bu arada Profumo skandalı da ortaya çıktı. Bu da Muhafazakârları zayıflatı. Fakat hemen o sıralarda Gaitskell de öldü. Onun yerine de, George Brauun'a yeğ tutularak, Bevan'cı Harold Wilson parti lideri seçildi. Çünkü partinin sol kanadı bu uzlaştırıcı politikacıyı tutmuştur. Zaten bu politikacı, uzun süredir, müzakerecilik gücü, dosyalara vukufu dolayısıyla, kendisini kabul ettirmeğe başlamıştı.

1964 seçimleri : İşçi Partisi içinde sivrilen ve partiyi temsil eden H. Wilson ile muhafazakârların lideri olan Sir Alec Douglas-Home arasında bir yarış halinde geçti. Bu seçim, bu iki politikacı arasında bir savaş halini aldı. Zaferi, ancak bir kaç sandalya farkı ile Wilson kazandı : Fakat bir çok da ekonomik güçlüğü yenmek zorunu ile... Lâkin bu küçük çoğunluk farkı dolayısıyla, Wilson, seçim taahhütlerini tutacak durumda değildi. Bu yüzden, bir çok problemlere, örneğin İngiltere eski müstemleke ve dominyonlardan gelmekte olan güç dalgalarını durdurma meselesine, sırtını çevirmek zorunda kalmıştır. Ayrıca ortaya, parti içinde de yeni anlaşmazlıklar çıkmıştır. Parti içi sol kanat, Viyetnam kavgasında Amerikanın davranışını tutan hükümet politikasını çok yermiştir. Fakat partinin sahip olduğu çoğunluğun pek sağlam olmaması yüzünden, parti içi eleştiriler, kamuoyu önünde açıkça da yapılamıyordu.

Mart 1966 seçimleri : Wilson, bu arada kamuoyu sondajları yaparak, yeni bir seçimin, partisi için elverişli olacağını saptadı. Ve Mart 1966 da genel seçimlere gitti. Bu kez, İşçi Partisi, gayet açık bir çoğunluk elde edici bir başarı kazandı. Eskiden ancak bir düzine sandalye farkına dayanan çoğunluğunu, bu kez, 96 ya çıkarırdı.

O zamandanberi olanları şöyle özetlemek mümkündür : 1967 devalüasyonu, sıkı bir vergileme sistemi uygulanışı, bazı ekonomik güçlüklerle hayat pahalılığına yol açmışlardır...

Bunlar ise, hem İşçi Partisine, hem de Wilson'un kendisine karşı bir soğukluk yaratmıştır. Wilson, becerikli, fakat yaptığı vaadleri unutan bir kişi sayılmıştır.

Bugün : İşçi Partisi, önemli bir tasarruf olarak, bir anti-grev kanunu çıkarmak istiyordu. Wilson, İngiliz sanayiinin, artık Modernleştirme evresine girdiğine ve bunun için de, grev konusunu, yeni ihtiyaçlara göre ayarlamak gerektiğine inanıyordu. Fakat hazırladığı projesi, büyük ölçüde anti-grev kanunu olarak nitelendi. Meclisteki parlamenter grubu ile sendikalar, bu konuda hükümet ile karşı karşıya geldiler. Wilson, bu durumdan, çok maharetli bir gerileme ile kurtuldu. Böylece hem parlamenterleri, hem de sendikalar ile bağını koparıcı bir bunalımdan kaçındı.

Bugün için parti, hem kompozisyonunda, hem de programında, oldukça değişmiş bir kişiliğe ulaşmıştır.

İşçi parlamenterlerin yarısından fazlası, orta sınıflardan gelmektedir.

Programa gelince : Bugün ideolojik unsurları galip bir programa iltifat edilmemektedir. Dünya sanayiinin kazandığı kazanma yolunda olduğu teknik gelişme hızı önünde, Wilson, İngiltere ekonomisini yenileyecek tedbirlere gitmeyi zorunlu görmüştür. Buna göre sıkı maliye tedbirlere alma gereksinmesini duymuştur. Bunun için de popüler sayılmayacak tedbirler almıştır. Amaç, ülkenin ekonomisini ve maliyesini yeniden kurmaktır. Bu yüzden ideolojik programlara bağlanmaktan çok, pratik kurtarıcı tedbirler önemlidir. Wilson, bunlara giderek, 1970 leri pek aşmayacak bir yeni seçime gitmeyi öngörmüştür. Bu nedenle kendisine göre popüler olmayan o tedbirlerin, acı ve sert yönleri kaybolmağa, ulusal ekonomi ve maliye için verimli evre gözükmeğe başlamıştır.

Sonuç : İşçi partisi, İngilterede, doktrinal özü, ideolojik yönü hiç bir zaman ağır basmayan bir sosyalizm izler, izlemektedir.

Bu sosyalizm, özünde, özel girişimciliğe pek iyi bir bakış ile bakmaz elbet. İşçi Partisi sosyalizmine göre —ama, belki daha çok bu partinin Bevan'cı sol kanadına göre —özel girişim, ancak kendi kazanç şansını düşünür; kendi kazanç şansı, gerçekte ulusal çıkarlara çok aykırı da düşse, o, gene de bu şansı izler. Ondan, hiçbir zaman kendi gönlü ile fedakârlıkta bulunmaz. Çünkü, aslında, kendine çıkar sağlayan şeyin, bütün olarak ulusa da çıkar sağlayacağına inan. Bu yüzden İşçi Partisi sosyalistlerine göre ulusal çıkarı öne alan bir sosyalizm gerekir İngilterede de...

Fakat, bu sosyalizm de, sınıfsal ilişkilere dayalı, sınıfsal temel üzerine kurulmuş, sınıf savaşının sonunda meydana gelecek

bir idareci ve bilinçli merkezin (devletin) bütün ekonomik faaliyetleri bir merkezden yönetmesi anlamında bir gerçek sosyalizme yönelmeğe hiç de heves etmeyen bir sosyalizmdir.

İşçi Partisine, hatta daha doğru deyimle onun da sol kandanına mal edilebilecek sosyalizm, servet ve kazanç fırsatlarının dağılışını piyasa kuvvetlerine bırakmayı öngören saf kapitalizmi, elbette reddeder. Fakat, bütün yaptığı ve yapacağı, ulusal gereksinimleri önem derecelerine göre sıralayarak gelir kaynaklarını —Devletin ve özeline elindeki gelir kaynaklarını— bunlara tahsisten ibarettir. Bunu da, batı dünyasının birleşik mirası olan «liberal siyasal geleneğe» sım-sıkı sarılarak yapmak ister.

Bu yüzden, İşçi Partisinin sosyalizmini, nihayet bir «refah devlet»i tutumundan ibaret saymamız gerekir.

Bu refah devleti, hayatın maddesel koşullarının söz konusu olduğu yerlerde —teorik olarak— kontrolü, plânlamayı, düzenlemeyi kabul eder. Hayatın moral koşullarının söz konusu olduğu yerde ise, bir kontrolü, plânlamayı, düzenlemeyi düşünmez. Bunu, hayatın kendisine bırakır. Çünkü, miras olarak korumak istediği batılı liberal siyasal gelenek; sanatın, felsefenin, dinin, düşüncenin, moral değerlere bağlanmanın temel koşulunda «mutlak özgürlük» kuralına dayanır. Bu özgürlüğü feda etmeden yapılabilecek olan, ancak, şundan ibarettir: Hayatın maddesel koşulları dediği alanda, özel girişim ekonomisini de —Yukarıda söylediğimiz üzere ulusal gereksinimler doğrultusunda— hükümetçe düzenleme; önceleri, ancak ve ancak özel girişim tarafından yapılan bazı sanayi ve iş alanlarında, şimdi devlet girişimi yoluna girerek, hükümetin mülkiyetini arttırmak; artan bu hükümet mülkiyeti yoluyla, ulusal toplumun üyelerine, hükümetçe doğrudan doğruya hizmet sunmak: İşsizliği göğüsleyici, iyi bir emeklilik durumu yaratıcı, aileyi kavrayıcı, barınmayı düzeltici, hastalığı göğüsleyici hizmetler sunmak...

İngiliz İşçi Partisinin sosyalizmini, onun «eşitliğe doğru» plânını içinde daha yakından kavrayabiliriz. 1945 lerdenberi olan gelişime bir kısa bakış, bu partinin, sosyalist olmaktan önce britanik olmakta izlediği gayret çizgisini anlamamızı sağlar:

İkinci Dünya Savaşının bitimi ile, İşçi Partisi ideolojisini yeni ortama uydurmak gereksinmesi ile bir düşünsel çalışmaya girmiştir. Bu çalışma hemen ürününü vermiştir: Artık, İşçi Partisinin programının ağırlık merkezi «millileştirme» olmuştur.

O zaman, benimsenmiş bulunan bu ideolojinin esası da şura-ya dayanır : Millileştirme, İngiliz toplumundaki bazı sosyal ve siyasal problemlerin çözümlmesine de yol açacak bir anahtar olacaktır.

İşte, böyle bir düşünce ile, bazı önemli sanayi kolları hemen millileştirilmiştir.

Fakat, alınan bazı tedbirler, aşırı sayılmıştır. Gerçekten de, böyle bir millileştirme tedbirine uğramış bulunan İngiliz toplumunun bazı sosyal ve ekonomik alanlarda, rahatsızlık duyduğu görülmüştür. Bunu, aşırı millileştirme tedbirlerinin, İngilterenin sosyal ve ekonomik bünyesinin dayanma gücünü aştığı yolunda yorumlamışlardır.

Bu yüzden ki, millileştirmenin daha ileri noktalara gitmesi hareketini durdurma eğilimleri ortaya çıkmıştır. Bu eğilimlerin etkisi ile, 1949 larda Lordlar Kamarası, Demir ve Çelik sanayiinin millileştirilmesi hakkındaki kanunu durdurmuştur.

Bu sırada, İşçi Partisi programının, memleketin kabul edeceği ölçüde gerçekleşmiş bulunduğu; artık, bir sosyalist programın uygulanma konusu kalmadığı ileri sürülmüştür. Bu kanı, bizzat İşçi Partisinde pek geçerli bir inanç halini almıştır. Ve bu inanç İşçi Partisinin dinamizmini kesmişti. Öyle ki, Parti, 1951 seçimlerini de yitirmiştir. Yeni Muhafazakâr iktidarı, memleketin sosyal ve ekonomik yapısının gereği sayarak ulaştırma sanayiindeki millileştirmelerde gerilemelere gitmiştir : Millileştirilmiş bulunan bu dalın bazı bölümlerini özel sektöre geri vermiştir.

1951 yenilgisi ve millileştirmelerde gerilemelere gidilmesi, İşçi Partisi fikir beyanını yapanları, İşçi Partisi programını yeni ihtiyaçlara ve görüşlere uydurma yoluna itmiştir. Partililer, sarıldıkları programı fakir bulmağa başlamışlardır. Programı yenileme, ondaki fikir fakirliğini giderme, ona, yeni seçim gereksinmelerine göre bir yön vermeğe uğraşmıştır.

Bu hareketin dayandığı fikir şudur : Millileştirmeleri, artık ikinci plâna aktarmalıdır. Yeni millileştirmeleri, ülkedeki çoğunluğun tutmayacağı sanılmaktadır. Hatta, işçi sınıfının dahi —hiç olmazsa bazı işçilerin dahi— yeni millileştirilmeleri kabul etmediği ileri sürülmektedir. Çünkü, millileştirmeler, zenginliğin üleştirilmesi bakımından umulan ve beklenen yararı vermemiştir. Ayrıca, güdülen yöntemden dolayı bir sakınca da ortaya çıkmıştır : Yapı-

lan, belli başlı millileştirmeler, —tuhaf bir yol olmakla beraber— özel sermaye tarafından finanse edilmiştir. Fakat, bu da, Devletin, sonradan, özel sermayeye ödeyeceği faiz hadlerini çok yükseltmiştir. Bu yüzden, hem ana borcu, hem de yüksek hadli faizleri ödeme zorunda kalış maliyeyi bozmuştur. Ve bu yüzden, bu yol ile millileştirme, değerini yitirmiştir. Onun için, millileştirmelere, hem yeni bir felsefî anlam, hem de bir yeni yöntem bulmak gerekir.

Yeni felsefe şuradadır: Millileştirme, işçilerin ve orta sınıfın uğradığı eşitsizliklerin giderilmesi amacının bir aracı olarak kullanılabilir. Fakat muhakkak, tedricen ve dolaylı yollarla yapılmalıdır. Ancak bu suretledir ki, millileştirme, hem bir yandan eşitliğin gerçekleştirilmesi temel amacından saptırılmamış olacaktır; hem de, öte yandan, sosyal yapı zorlanmamış, ideolojik görüşlere kurban edilmemiş olacaktır.

Bu yeni felsefenin gerçekleşme yolu da şudur:

- a) Sermaye muamelelerinden elde edilen kazançları ağır bir vergi sistemine tabi tutmak;
- b) Veraset vergisini, bir vuruş teşkil edecek ölçüde yükseltmek, büyültmek ve bunu da aynî olarak almak...

Sermaye muamelelerini ağır bir vergiye tabi tutmak, harcamalar esasına dayalı bir vergi sistemine gitmektir. Bu yola gidilirse, hem enflasyon önlenecek, hem de milletin yatırım kapasitesi arttırılmış olacaktır. İşçi Partisi fikir beyanına göre; her ne kadar sosyal yapıyı kökten değişikliklere uğratmağa gereksinme yoksa da ve ekonominin yönetiminde özel girişimi tüm gölgelemek doğru değilse de, şu da, halâ süren bir gerçektir ki; İngiltere, sosyal ve ekonomik bakımdan halâ sürüp giden iki ayrı ulus durumunu da bırakmalıdır artık. Örneğin, İngilterede, zenginliğin yarısı, halâ, nüfusunun % 1 inin elindedir. Özel servetin 1/4 ü, 50.000 İngiliz Lirasından yukarı zenginliklerden kuruludur. Ve bu zenginlik hemen yukarıda adıgeçen % 1 in de 1/5 inin elindedir.

İşte, İşçi Partisinin yeni felsefesi, bu eşitsizliğin, sermaye muamelelerinden alınacak ağır bir vergi ile giderilmesini öngörmektedir.

Veraset vergisini bir vuruş teşkil edecek ölçüde yükseltme ve bunu da aynî olarak almağa gelince:

İşçi Partisine göre, İngilterede, eşitsizliğin en önemli nedeni, yeni servet yaratan arazi ve sanayi, büyük ölçüde özel ellerde

toplanmasından gelmektedir. Bu özel eller, aynı zamanda, hisse ve tahvil gibi menkul servetlerin de büyük bir kısmını kendinde toplamaktadır. Bunlar —veraset vergisini ne kadar büyültür iseniz büyültün— bu büyük veraset vergisi darbesi ile, bir yandan dağılırlar iken, öte yandan adı geçen menkul servet kaynakları yoluyla, bir süre sonra, büyük sanayi ve arazi mülkiyetini yeniden kurmaktadır. O halde bir yandan ağır veraset vergileriyle ve büyük sanayi ve arazi mülkiyeti dağıtılır iken, öte yandan verasete konu olan gayrimenkul mülkiyeti, aynî olarak devlete geçirilirse, büyük sanayi ve arazinin, yeniden özel kişilerin eline geçemeyecek yolda parçalanması mümkün olmuş olur. Yapılan millileştirmeler, sanayi ve tarım zenginliklerinin özel ellerde toplanmasına engel olamamıştır. Bu millileştirmeler, «dar millileştirme» teşkil ederek, sosyal yapıyı rahatsız etmiştir. Binaenaleyh, İngiliz toplumunda, eşitsizliği gidermek için, eski usul millileştirme yerine, ekonomik olanakların dağıtılması, bölünmesi yolu seçilmiştir. Bu, yeni veraset vergisi sistemi yoluyla gerçekleştirilmiştir. Bu yol ile, Devlet, bir sınaî müessesenin hissedarları arasına girmiştir. Fakat, İngiliz esp-risindeki «sosyalizmde ileri gitmeme prensibi» dolayısıyla, o sınaî müessesenin yönetimi, gene özel girişim olarak yürütülmüştür.

Bir başka deyimle söylemek gerekirse : İşçi Partisi sosyalizmi; Mr. Bevan'ın saptadığı üzere «özel girişim, kazanç şansı, yalnızca kazanç şansı arar» ilkesini bilmektedir. «Ulusal gereksinmeleri önem derecelerine göre sıralayarak, gelir kaynaklarını bunlara ayırma» anlamındaki bir ekonomik siyasanın, bu özel girişimcilik eliyle yürümiyeceği kuralını da bilmektedir. Arazi ve sanayi mülkiyetinin, türlü yollardan özel ellerde birikmesi olayını da görmektedir.

Fakat buna rağmen, bu sosyalizm, radikal bünye değişmelerini —hem sosyal yapı, hem ekonomik yapı ve sistem alanlarında— hoş görmemekte devam etmektedir. 50.000 İngiliz Lirasından yukarı servetlerin, nüfusun % 1'inin 1/5 i elinde toplanması gibi bir adaletsizlikten yakınmaktadır. Fakat bu gibi zenginlik birikmelerine karşı, radikal bir millileştirme ile değil, ancak, yüksek ve aynî bir veraset vergisiyle; sermaye muamelelerinden alınacak bir ağır vergi ile beliren «iktisadî olanakların parçalanıp dağıtılması doktrini» ile hareket etmektedir.

Bu sosyalizm; Gaitskell'in saptadığı üzere, ancak «kişilere; kabiliyetlerini geliştirebilmek; kişinin girişimini, yaratıcı doğrultularda bizzat kullanabilmek olanağını veren «fırsat eşitliği düze-

ni» kurulması gibi dar bir esasa dayanmaktadır. Kişilere «yetişme eşitliği», «fırsat elde etme olanağında eşitlik» sağlanması yeter. İşte İngiliz İşçi Partisinde sosyalizm bundan ibarettir.

Bu sosyalizmin araçları da, üretim ve tüketim hayatını kökten değiştirici radikal tedbirler değildir; bazı eğitim politikası, kredi politikası, sosyal politika tedbirleridir. Böylece, bu sosyalizmin kendisi de, tüm çalışan halkın, bir birleşmiş işç hareketi etrafında geniş bir birleşmesi ve eyleme geçmesi değildir; yaşama araçlarının komünote tarafından ve onun yararına, demokratik kontrolü değildir.